

lasztásakor azt is figyelembe kell vennünk, hogy milyen életkorú gyermekek nevelésére képezünk pedagógusokat.

A szeptember 28-i ülésen Kozma Tamás tartott vitaindító előadást a mai iskolarendszer átalakításának reális alternatíváiról. Előadásban a referens az általános iskola struktúrájának „megszüntetve megőrzése” mellett a felső tagozat mobilissá tételét vázolta fel lehetséges alternatívaként. Megoldást, iskolaszervezeti átalakítást sürgető probléma a szakosodás kérdése, mely a jövőben csak a 16. életév után lesz lehetséges. További gondok: a következő demográfiai hullám drámai hatása az egyes iskolafokok terhelésére, valamint az a tény, hogy az ország területén belül 20 éves különbség érzékelhető az iskolarendszer fejlettségét és az iskoláztatás iránti igényt tekintve.

A december 14-i ülésen a Pedagógiai Bizottság eddigi tevékenységéről és az 1993. évre tervezett programról esett szó.

Pukánszky Béla

Beszámoló az 1992. évi neveléstörténeti felolvasó ülésről

1992 decemberében tartotta meg éves rendes felolvasó ülését az MTA Pedagógiai Bizottsága Neveléstörténeti Albizottsága és a Magyar Pedagógiai Társaság Neveléstörténeti Albizottsága a budapesti tanárképző főiskolai kar dísztermében. Az ülésen elhangzott előadások a Neveléstörténeti Füzetek egyik következő kötetébe gyűjtve meg fognak jelenni, így az alábbiakban az előadásokat csak vázlatosan fogjuk ismertetni.

Kelemen Elemér, az albizottság elnöke nyitotta meg a felolvasó ülést. Elmondotta, hogy akárcsak tavaly, az idén is évfordulók köré szerveződött az ülés. Az 1991-ik évi felolvasó üléssel ellentétben, melynek világosan megjelölt témája volt: az oktatási törvénykezés (illetve az 1948–1989 közötti időszak vonatkozásában az oktatásra gyakorlatilag törvényerővel bíró PB és KB határozatok) s akkor a rendezők az 1891-es, 1941-es, 1961-es, 1981-es oktatáspolitikai történések megvilágítására kértek fel előadókat, (valamint a Széchenyi évfordulóról emlékeztek meg) ennek az ülésnek ilyen körülhatárolt témája nem volt.

E körülhatárolatlanságnak előnyei és hátrányai egyaránt mutatkoztak. Előnyként könyvelhetjük el, hogy ezen a felolvasóülésen a magyar oktatástörténetírás mindkét tematikus főáramlata – azaz a legszélesebb értelemben vett pedagógia-történet és az oktatáspolitikai-történet egyaránt színre léphetett. E megoldás előnye volt az is, hogy nem pusztán a szakmai nyilvánosságban sokat forgoló, sokat publikáló – és ezáltal meghatározott témára a szervezők által 1991-ben felkért – kollégák, hanem mások is szóhoz juthattak. (Az évfordulók természetéből következik, hogy tulajdonképpen bármely jelenséggel foglalkozó kutató találhat ürügyet arra, hogy évfordulónak tekintse tanulmányát, hiszen például pedagógiai gondolkodók nemcsak megszületnek és meghalnak, de évfordulónak tekinthető hivatalbalépésük, egy-egy fontosabb művük megjelenése is. Ráadásul a szervezők 1991-ben, 1992-ben, és terveik szerint 1993-ban is liberálisan értelmezik az évforduló fogalmát: az 1992-es ülésre az 1992-ben és az 1993-ban évfordulós tanulmányokkal lehetett jelentkezni.)

A hátrányok között tarthatjuk számon azt a tematikai egyenetlenséget, mely a hallgatóságot 20 percenként arra kényszerítette, hogy eltérő absztrakciós szinten közelítsen meg különböző jelenségeket. (Igen hasznos lehet, ha azonos jelenséget, személyt, időszakot közelítünk meg különböző optikából, vagy különböző „szinteken”, de itt természetesen maguk a jelenségek sem voltak azonosak.) Az igen különböző témájú előadások gyakorlatilag feleslegessé tették, hogy az előadók egymással vitába szálljanak, egymás éppen elhangzott mondataira hivatkozzanak, ami pedig a konferenciák minőségét javítani szokta. A fentiek alapján úgy tűnik, évenként váltakozva kellene megrendezni a felolvasó üléseket: egy tematikusan kötött, meghívott előadókkal rendezett ülést a következő évben mindig kövesse egy a legutolsóhoz hasonlitos nyitott és vegyes tematikájú felolvasóülés.

Örömmel üdvözölhattuk, hogy egy a magyar pedagógiai köztudatban szinte ismeretlen pedagógiai gondolkodóról hallhattunk pályaképet *Ambros Attiláné Kéri Katalintól*. Spanyol és latin nyelvű források felhasználásával mutatta be *Vives* életét és munkásságát. *Erasmus* barátja pályaképen tanulmányozhattuk, hogy a korai újkor értelmiség színe java Európán kívül nem kötődött igazán egyetlen szűkebb régióhoz sem, mindezt, ahol engedték képes volt dolgozni és alkotni.

Köte Sándor a reformer *Gönczy Pálról* érkezett. *Gönczy* gondolatainak bemutatása már nem elsősorban pedagógiatörténeti, hanem oktatáspolitikatörténeti kérdés, hiszen, ahogy ezt az előadó világosan bizonyította *Gönczy* álláspontja a népiskolai tanterv célkitűzéseiben, tananyag elrendezésében, általános pedagógiai utmutatásokban egyaránt érvényesült.

Mann Miklós Trefort Ágostont az irodalom tükrében mutatta be, amiért igen hálásak lehettünk, hiszen míg a magyar liberalizmus egyik legjelentősebb oktatáspolitikusának életútja és nézetei többek között az előadó monográfiájából is jól ismertek voltak a közönség előtt, a historiográfiai áttekintés szellemi izgalmakkal, sokunknak újdonságokkal is szolgált.

Ladányi Andor Trefort meg nem valósult felsőoktatási törvényjavaslatát elemezte. Ebben az előadásban a teljes történeti konkrétság mellett is határozott, jelennek szóló üzenet hangzott el: a tan szabadságról, oktatói kör szélesítéséről, a visszaállítandó magántanári intézményről, hallgatói választásról. A 19. századi felsőoktatáspolitikai egyik legfontosabb tanulságaként azon véleménynek adott hangot, hogy a hittudományi főiskolák ne egyetemi fakultásként hanem önállóan működjenek, s hogy a nem állami felsőoktatási intézmények létrehozását indokolt a törvényben meghatározandó feltételekhez kötni.

Pechó Zoltánné Mayer Miksáról és az Országos Tanszermúzeumról adott áttekintést. A tanszeripar és az oktatáspolitikai üdvös kapcsolata éppúgy szemléltethető ezen az életművön, mint a 19. század végi oktatáspolitikai fontos alapelve, hogy amiképpen a tankönyveket az Országos Köznevelési Tanács, aképpen a tanszereket is ezzel foglalkozó Bizottság engedélyezi.

Németh András Kenyeres Elemér pályájáról érkezett. A pálya kapcsán világossá válik egy szakmai csoport (a kisdednevelők) önállósodásának folyamata, melyhez kétirányú legitimációt teremtett Kenyeres munkássága a kisdednevelés történetének megírásával, illetve a legmodernebb gyermektanulmányi mozgalmakba való bekapcsolódással.

Balogh László az 1890-es évek érettségiről szóló vitáit elemezte. A nagyívű összefoglaló az 1830-as évektől tekintette át a magyar és nemzetközi szakirodalmat. Az érettségi vizsga változásainak fontosságát azért is hangsúlyoznunk kell, mert a többszektörű iskolarendszerben ez az állam legfontosabb standardizációs eszköze. Jellemző, hogy az érettségiről eddig másfélezer magyar nyelvű cikk jelent meg.

Szögi Ágnes Kodály pedagógiai elveinek század eleji és század végi olvasata című munkájában – a címben ígért elvek bemutatása mellett adatgazdagon írja le az oktatási gyakorlat Kodály-adaptációjának történetét is.

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy munkakedvben, szorgalomban, energiában, forráskritikai készségben, nemzetközi és hazai forrásismeretben a magyar neveléstörténet – e seregszemléje alapján – a magyar társadalomtudományok nagyobbik részével felveszi a versenyt. Változatlanul jelentős hiányaink vannak azonban egy közös tudományos nyelv megtalálásában, és a legmodernebb társadalomtudományi módszerek (strukturális vagy funkcionális elemzés, a politológia ill szociológia, a társadalomtörténet ill az esztétikátörténet hasznosítható módszerei stb) alkalmazásában. E hiányok kiküszöböléséhez – további felolvasó ülések mellett – elsősorban tartalmi és módszertani vitákra lehetőséget nyújtó kisebb műhelyek szervezése visz közelebb, s az is elengedhetetlen, hogy mind több pedagógiatörténész, oktatástörténész "tegye ki magát" a társadalomtudományok (pedagógia, történelem, szociológia, politológia) konferenciáin a tudományos versenynek.

Nagy Péter Tibor